

dotyky a spojenia

10. ročník martinského festivalu divadiel na Slovensku

festivalový

5 žurnál

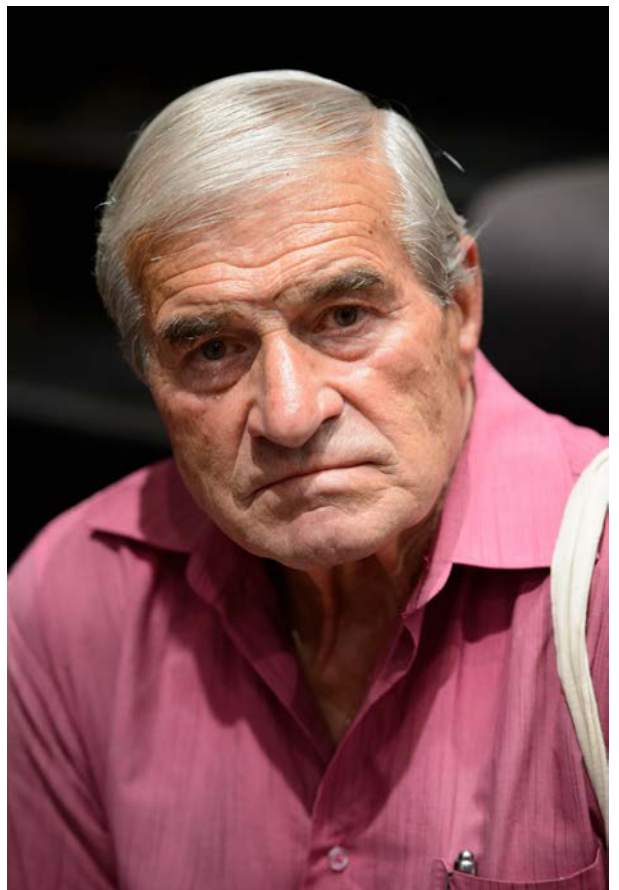
Režisér Juraj Svoboda: Jsem hrdý na svou práci

Juraj (Jiří) Svoboda, režisér, který v prosinci 2013 oslavil své osmdesáté narozeniny, se velmi upřímně a otevřeně rozhovořil o své režijní etapě. Vzpomínal nejen na velká jména slovenských i českých herců, ale i na to, jak se od chemie dostal k režii.

Jak byste zhodnotil inscenace, které jste měl možnost zhlédnout v rámci martinského festivalu Dotyky a spojenia? Viděl jsem Nescudzoložíš Divadla Alexandra Duchnoviča z Prešova, Bathoryčku a další. K té Bathoryčce, to libreto je dost nepřehledné, člověk, který tu historii nezná, tak v tom tápe. Ale velmi si vážím Jaroslava Moravčíka jako choreografa, on je dřív a bylo vidět, že to bylo především pohybově-taneční představení. Velmi se mi líbila hlavní představitelka Alžběty Báthoryové Lucie Bergerová, která zaslouženě dostala Cenu Thálie. Představení na mě působilo hlavně výtvarně a choreograficky. To byl pro mě takový začátek festivalu. Poté Divadlo Alexandra Duchnoviča z Prešova, kde jsem jednou i režíroval a pak jsem i psal o tomto divadle. Považuji ho za jedno z nejlepších divadel na Slovensku. To je divadlo profesionálních herců a velmi se mi líbilo, jak dramaturgyně Michaela Zakuťanská dala společný půdorys třem Tolstého povídkám. A zaujalo mě, jak se herci disciplinovaně podřídili režii Júlíe

Rázusové. Ačkoliv představení bylo v rusínském jazyce, bylo velmi srozumitelné díky výbornému zvládnutí jevištní řeči. Další ze zhlédnutých představení byl Les martinského divadla. Já jsem viděl již ten Vajdičkův (uvedený v Martině před dvaatřiceti lety), který byl na vysoké úrovni. Jako režisér jsem však vztah k dramatikovi A. N. Ostrovskému nikdy neměl. Považoval jsem ho za nudného a statického autora. Líbil se mi například nápad s notovými pultíky, symbolika a herecké výkony. Na hercích martinského souboru oceňuji, že se nikdy neopakují. Miluju Martin, je pro mě městečkem pod věncem hor.

Jste na festivalu v Martině poprvé? Na Dotykoch a spojeniach jsem nikdy předtím nebyl. Je to má premiéra. Dostal jsem to jako dárek k osmdesátým narozeninám od ředitele SKD v Martině Františka Výrostka. Jsem za to velmi rád. Od roku 1988, kdy jsem tu naposledy režíroval, jsem zde nebyl. V Martině jsem režíroval pohostinsky čtrnáct in-

scenací (E. Rannet – Zbloudilý syn, O'Neill – Smutek sluší Elektře, O. Wilde – Jak je důležité mít Filipa, A. a V. Mrštíkové – Maryša a další).

Režisérem jste se chtěl stát už od dětství? Ne, ne. To je velmi zajímavé. Já jsem chtěl být původně, díky mému profesorovi chemie, chemickým inženýrem. V laboratořích jsme dělali různé pokusy a mě to moc bavilo. A pak jsem přišel na to, že větší výbuch bych mohl dělat na jevišti (smích). V Brně se tehdy neotevřel ročník režie, tak jsem šel studovat do Bratislavy. Přijali mě. Na přijímací zkoušku jsem si připravil monolog Othella a ten absolutně zaujal pana Bagára. V životě jsem poznal velké osobnosti, to mi velmi pomohlo. Pracoval jsem s mnohými z nich a jsem na svou práci hrdý.

Ke kterému ze světových dramatiků máte nejbližší? Tak například J. P. Sartre, toho jsem inscenoval v televizi. Byla to moje druhá režie pro televizi. Bohužel se tehdy nezačnamenala. Tehdy se vysílalo naživo. Umíte si to představit? Zažil jsem začátky televize, zkoumali jsme televizní specifikum. Tehdy Sartre navštívil Bratislavu a chtěl vidět tu mou inscenaci, a když mu řekli, že ji nemají, tak byl z toho hrozně smutný. Z dalších pak například F. Dürrenmatt, O'Neill, všechny Španěly, taky Rusy, ty miluju, teda kromě Ostrovského. Z Ruska jsem dovezl V. Šukšina a jeho Energické lidi jsem zde v Martině režíroval v roce 1976. Celkově mám na svém kontě 101 režii inscenací, poslední byla dvojopera v Banské Bystrici z roku 2007.

Jaký máte vztah k španělským dramatikům? Mám velmi rád španělské dramatiky,

protože jsou velmi bohatí na emoce. Dávájí možnost vykreslovat charakter postavy, není to u nich nikdy jednoznačné a zápletky jsou vždy zajímavé.

Jak vnímáte českou a slovenskou divadelní scénu a herectví? Jsou mezi nimi rozdíly? České herectví buduje na racionalitě, tam je více zapojený rozum. To slovenské je více upřímné. Tady na Slovensku, to je srdce na dlani. A když režisér dokáže tep toho srdce uhádnout, tak má báječnou spolupráci, protože to herectví je pro všechny emotivní. Co se týká scény, vždy jsem si vážil divadla v Martině, protože to bylo divadlo na profesionální úrovni. Číslem jedna v Praze je pro mě Dejvické divadlo, tam je uměleckým šéfem Michal Vajdička (syn Lubomíra Vajdičky) a potom Divadlo v Dlouhé nebo Semafor. Z českých herců si vážím té „staré“ školy. Například Vinohradské divadlo v Praze bylo známé hereckými osobnostmi, to se tam ale teď ztrácí. Petr Haničinec, R. Brzobohatý, I. Prachař st., ti všichni byli parádní herci.

Jaký typ herectví uznáváte a vyžadoval jste po hercích? Herectví emotivně podložené, které může být stylizované, ale musí tam být emoce. Mám rád herce, který se ztotožní s projektem režiséra, nepředstírá ho.

Jaký názor máte na to, když se herec začne angažovat v politice? Umělec by se neměl realizovat v politice. (Mírně odbočujeme od tématu, ale k politice se opět dostáváme). Za minulého režimu jsme byli smutní otroci a nyní jsme šťastní otroci, ale stále otroci. My jsme v zajetí politiky.

Myslíte si, že je důležité a nutné, aby divadlo reflektovalo politickou situaci? Může reflektovat politickou situaci v tom smyslu, že si z ní dělá srandu. Prostě satira. Za minulého režimu se myšlenky šířily z jeviště, to bylo působivé. Dnes to nemá cenu.

Který typ režie byl pro Vás osobně bližší? Ta divadelní nebo filmová? Divadlo má jednu kouzelnou moc a to je styk s divákem, čili každé představení je premiérou. Televize je prostě sklo, to se zaznamená a je konec, nelze to měnit. Ale moc jsem si zakládal na tom, že jsem patřil k těm, kteří nalézali vedle Pavla Haspru televizní specifikum. My jsme začínali divadelně. Ale i rozhlasové specifikum je ohromné, protože herec musí být vidět přes zvuk. Nejvzácnější je pro mě zážitek divadelní, ale mám rád všechny disciplíny.

Za rozhovor děkuje Iveta ŠIMKOVÁ

Juraj (Jiří) Svoboda se narodil v Opavě roku 1933. Absolvoval olomoucké Slovanské gymnázium a poté nastoupil na studium divadelní režie na VŠMU v Bratislavě. Svě první režie uskutečnil v Žilině (1956-1960). Posléze režíroval také v Trnavě, na Nové scéně v Bratislavě, v Košicích a pohostinsky také v Martině od roku 1959. Definoval a rozvíjel spolu se svými kolegy i televizní specifikum a v Československé televizi Bratislava působil v letech 1961 – 1968 jako televizní režisér a šéfrežisér. Ani košický rozhlas neopustil bez otisku své režisérské stopy. V letech 1973 – 76 a 1983 – 88, vedl katedru režie a herectví na VŠMU v Bratislavě. Během své bohaté umělecké etapy zrežíroval 101 inscenací. Nyní se věnuje psaní portrétových vzpomínek zaměřujících se na osobnosti z umělecké sféry.

MOMENTKA FESTIVALU

HENRIK IBSEN: ROSMERSHOLM - DIVADLO ARÉNA BRATISLAVA

RÉŽIA: Rastislav Ballek, **SCÉNA A KOSTÝMY:** Katarína Holková, **DRAMATURGIA:** Martin Kubran, Zuzana Šajgalíková

UČINKUJÚ: Petra Vajdová, Robert Roth, Ľubomír Bukový, Sláva Daubnerová a iní

Chaos plus surrealizmus rovná sa Ballekov Ibsen

Texty Henrika Ibsena patria do obdobia psychologického realizmu, ktoré vyžadovalo od divadla maximálnu autentickosť a to nielen hereckú, ale aj priestorovú. Inscenovanie takýchto textov je veľkou výzvou a ponúka režisérom veľké množstvo interpretácií. Možno ich poňať ako čisto realistické klasické diela, no obsah ponúka pestrejší rámec výkladov. V prípade Divadla Aréna sme mohli zhliaďnúť klasický text podložený netradičným vizuálom, navyše vynásobený perfektným psychologickým herectvom.

Inscenácia bola založená na kontrastoch

Počas úvodnej polhodiny sme si mohli vychutnať etudy, ktoré nás uvádzali nielen do atmosféry predstavenia, ale taktiež sme ich mohli chápať ako stavebný kameň pre pochopenie vzťahov medzi postavami. V príbehu pohybového predkrmu sa scéna zaplňala ďalšími kulisami a rekvizitami. Tie absolútne neodpovedali ibsenovskému divadlu, popísanému v explicitných poznámkach dramatického textu, ktorý bol čítaný postavou priamo zo scenára. Neustály nepokoj a zmätok, ktorý vládne na panstve, psychologické zmeny postáv, ktoré sú nám priamo ukazované cez ich vonkajšiu premenu - to všetko zodpovedá transformovaniu do surrealistickej roviny. A tak inscenátori vytvorili nielen maximálne kontrastné prostredie, ale celkovo sa vymanili zo štýlu.

Len neustále prítomný duch Rosmerovej manželky, predvádzajúci absurdné etudy nahliadajúc na súčasné dianie na panstve, zostal v dobovej podobe. Re-

žisér sa rozhodol túto fyzicky mŕtvu postavu pri inscenovaní ponechať, pretože jednou z hlavných tém, ktoré hra rieši, je jej smrť a posledné chvíle psychického trápenia, kvôli ktorým spáchala samovraždu. Herečka, ktorá predstavovala túto postavu, bola na rozdiel od ostatných postáv oblečená v tradičnom viktoriánskom kostýme a obklopená dobovými predmetmi ako gramofón či čajová šálka, ktorú mala takmer neustále nasadenú na hlavu. Inscenátori jej tiež poskytli možnosť samovraždy, ktorá v texte nie je priamo spomenutá. Dedukujeme, že sa utopila, a to na základe častého prskania vody, hlavne počas narážok na jej postavu.

Inscenáciu nemožno hneď pochopiť

Herectvo, ktoré bolo dominantnou zložkou inscenácie, diváka zaujalo nielen svojou vyhrotenosťou a intenzitou, ale aj vymaňovaním sa z veľkej štylizovanosti v absolútnu civilnosť, ktorá efektívne

scudzovala a vyvolávala pocit reálnosti. Absenciu očného kontaktu pri pulzujúcich situáciách sme mohli chápať aj ako poukázanie na individualitu charakterov, s ktorými sa režisér pohral.

Táto produkcia je pre vnímanie recipienta veľmi náročnou, pretože v rovnakom čase sa na javisku odohráva veľa pohybovej akcie s neustále hovoreným slovom, na ktoré je potrebná maximálna sústredenosť. Pri povrchnom vnímaní všetkých elementov máme mať pocit chaosu a neusporiadania scény, divákovi unikajú mimotextové narážky. No pri detailnejšom koncentrovanom sledovaní sa nám odкрývajú rôzne odpovede k motiváciám postáv a k ich lepšiemu chápaniu. Preto typy takýchto produkcií je potrebné navštíviť viac ako jedenkrát, aby sme mohli nachádzať vždy novšie odkazy a narážky a objavovať skryté režijné myšlienky.

Andrea MAJERČÍKOVÁ

Desátý ročník Dotykov a spojení se loučí

A je tu poslední den, který uzavře desátý ročník festivalu Dotyky a spojení v Martině. Je neuvěřitelné, jak rychle to uteklo. Divákům se představilo mnoho zajímavých inscenací doplněných programem na náměstí nebo v kině Strojár, kam byla přesunuta některá z tanečních vystoupení kvůli nepřízní počasí. Dnes naposled si tak plnými doušky užívám festivalovou atmosféru města Martin.

Kritická platforma debatovala o inscenaci Seňora

Dětem se v pátečním ránu představilo Bratislavské bábkové divadlo s inscenací Opice z naší police v režii Michaely Homolové. Děj, jak už název hry napovídá, se točil okolo plyšových opiček Fricka a Jupka a jejich majitelů Ferka, Samka a Jožka. Poté se děti ve foyer Národního domu seznámily s divadelní scénou a kostýmy v rámci workshopu Wachumba. Dospělí pak měli možnost vyjádřit se na kritické platformě k inscenacím z předešlého dne. Velký prostor na ní dostala Seňora Prešovského divadla Jonáše Záborského, kde se rozebíralo chytré využití loutek i mírná nervozita souboru, který byl mimo své divadlo v Prešově poprvé. Zároveň to byla asi jedna z posledních repríz této inscenace, protože hlavní představitelka, Jana Jurišincová, odchází na mateřskou dovolenou.

Odpoledne se martinské náměstí neslo v tónech kapely Sherpa band. A poté se dětem na pódiu divadelního náměstí představilo Café Dostoyevski z Túlavého divadla v režii Jakuba Nvoty. V 16 hodin festival pokračoval inscenací Nostalgia autorky Ivety Horváthové, kterou nastudovalo Bábkové divadlo na Rázcestí z Banské Bystrice v režii Mariána Pecka. Nádherná a funkční scéna Pavla Andraška a herecké výkony podkreslované nostalgickou hudbou Róberta Mankoveckého jen umocňovaly divákům dojem.

Večerná část programu byla věnovaná inscenacím o netradičních vztazích.

Bratislavské Divadlo Aréna pôvodne malo na festival prísť s inscenáciou Kapitál, no pre nečakané komplikácie sa napokon predstavilo s produkciou Rosmersholm. Táto inscenácia pochádzajúca z dielne Rastislava Balleka nás ponorila do hĺbky nevysvetliteľného puta medzi dvomi hlavnými postavami- Johannesom Rosmerom a Rebecci Westovej. Sú to priatelia? Milenci? Alebo je medzi nimi súrodenecká láska? Samotné postavy sú zmätené a nevedia nájsť z tohto bludiska východisko. Tentokrát sa počasie vydarilo a tak sme na

Divadelnom námestí pod nočnou oblohou mohli zhladať tanečné predstavenie Štúdia tanca z Banskej Bystrice Babylonská veža v choreografickom vedení Tibora Trulika. Neskoré nočné predstavenie Prešovského Divadla z Bratislavy uzatváralo piatkový program festivalu inscenáciou Kríza (alebo Takto si tu zijeme). Príbeh o jednom lesbickom páre a pofidérnej klubovej speváčke sa z nesmelého začiatku premenil na tragédiu s čiernou komikou.

Iveta ŠIMKOVÁ
Andrea MAJERČÍKOVÁ

Festivalový žurnál č. 5, 28. 6. 2014

Redakcia: Iveta Šimková, Andrea Majerčíková, Michal Badín. Reportérky festivalového žurnálu sú študentkami Katedry divadelných, filmových a mediálnych štúdií na Univerzite Palackého v Olomouci. Andrea Majerčíková a Iveta Šimková študujú na tejto katedre odbor Teória a dejiny dramatických umení.

Foto: Braňo Konečný **Vydáva:** SKD Martin
Náklad: 150 ks

Partneri festivalu

Mediální partneri
